

بۆچی گفتوگۆی ستراتیژی؟ رهه‌نده ئه‌منی و سه‌ربازییه‌کانی گفتوگۆ چاوه‌روانکراوه‌ی ئەمریکا - عێراق

12-04-2020

نووسه‌ره‌کان

ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی رووداو

کورتە : مایک پۆمپیۆ وه‌زیری دهره‌وه‌ی ئەمریکا رایگه‌یاندوووه که له نێوه‌راستی مانگی 6ی ئەمسالدا، ولاته‌که‌ی به سه‌ره‌رشتی ده‌یفید هه‌یل جیگری وه‌زیری دهره‌وه‌ی بۆ کاروباری سیاسی، گفتوگۆی ستراتیژی له‌گه‌ڵ عێراق ده‌کات. هه‌موو پرسه‌ ستراتیژییه‌کانی نێوان هه‌ردوولا، به‌ پرسی مانه‌وه‌ی هه‌یزه‌کانی ئەمریکا له‌ عێراقیشه‌وه، له‌ ئه‌جیندای گفتوگۆکاندا ده‌بن.

بەرايى

مايك پۇمپىۋ ۋەزىرى دەرەۋەي ئەمىرىكا رايگە ياندوۋە كە لە نىۋەراستى مانگى 6ى ئەمسالدا، ۋلاتەكەي بە سەرپەرشتى دەيفىد ھەيل جىگرى ۋەزىرى دەرەۋەي بۇ كاروبارى سىياسى، گىتوگۇ ستراتىژى لەگەل عىراق دەكات. ھەموو پىرسە ستراتىژىيەكانى نىۋان ھەردوۋلا، بە پىرسى مانەۋەي ھىزەكانى ئەمىرىكا لە عىراقىشەۋە، لە ئەجىنداي گىتوگۇكاندا دەبن. [1] ئەمە پىشتەر لەلايەن عادل عەبدولمەھدى سەرۋكۈەزىرى دەستلەكارگىشاۋەي عىراقىشەۋە باسكارابوو. لە رۇژانى رابردوۋدا" مەجلىسى ئەمنى نىشتمانى" شى لەسەر ئەو بابەتە كۆكردبوۋە.

حكومت بە رەسمى پىشۋازى لە داۋاكارىيەكى ئەمىرىكا بۇ گىتوگۇ ستراتىژى كردوۋە بەلام، ھەندىك لەلايەن شىعەيەكان بە چاۋى گومانەۋە سەبىرى دەكەن. پىرسىار لىرەدا ئەۋەبە كە بۇچى پىۋىستى گىتوگۇ ستراتىژى واشنتن-بەغدا دەرەكەوت؟ لەۋەش گىرنگىر، ئەمە دەتوانىت چ كارىگەرييەك لەسەرھەرىمى كوردستان دابنىت؟

گىتوگۇ ستراتىژى واشنتن- بەغدا

خواستى گىتوگۇ ستراتىژى لەنىۋان ئەمىرىكا وعىراق لەكاتىكدايە كە سەرەراي داۋاكارىيە ھەندىك لەيەن شىعەيە بۇھەلۋەشاندىنەۋە يان ھەمواركدنەۋەي رىككەوتننامە ستراتىژىيەكەي سالى 2008ى نىۋان ھەردوۋ ۋلات، حكومتى عىراقى بە رەسمى داۋاي ھەلۋەشاندىنەۋە يان ھەمواركدنەۋەي نەكردبوۋ. خۇئەگەر داۋايەكى ۋەھاش بكات لانىكەم سالىكى پىۋىستە ھەتا كۇتايى پىنېت. [2] لەو رىككەوتننامەيەدا ئەمىرىكا بەلنى ھاۋكارىيە لە دزايەتتى تىرۇر ۋ راھىنان ۋ يارمەتيدانى عىراقى بۇ بەرگرى لە ھەرەشە نىۋخۇيى ۋ دەرەكەيەكان داۋە. تەنانت بەشۋەبەكىش بەلنى رىگرتن لە جىابوۋنەۋەي ھەرىمى كوردستانى داۋە كە لە بەشى سىيەمدا بەروۋنى دەرەكەۋىت. [3] لەۋەش گىرنگىر، ئەمىرىكا سەرۋەرى عىراقى بە رەسمى ناسىۋە. بۇيە زۇرىك لە سىياسىيە رىالىستەكانى عىراق، بەدەر لە ھاتوھاۋارى ئايدۇلۇزىك، نەك ھەلۋەشاندىنەۋە بەلكو دەسكارىكدنەۋە چەند ماددەيەكى رىككەوتننامەيەكە يان بە گونجوتىزانىۋە.

خالى گىرنگى لىرەدا ئەۋەبە كە ۋادىارە ئىدى ئەو رىككەوتننامەيە تىرى دابىنكدنەۋە نىۋەندىيەكانى ئەمىرىكا ناكات بۇيە داۋاي گىتوگۇ ستراتىژى دەكات. راستىيەكەي، رىككەوتننامەيە ستراتىژى 2008، لەگەلنىك روۋەۋە بە قازانجى عىراق بوۋە. لە سەردەمىكىشدا نووسراۋە كە واشنتن لە ژىر گوشارى سىياسەتى نىۋخۇيى سەبارەت بە شەر ۋ ئالۇزىي ئەمنىدا لە عىراق گىرى خواردبوۋ.

بە لەبەرچاۋگرتنى رىككەوتننامە ستراتىژىيەكەي سالى 2008، داۋاكدنەۋە گىتوگۇ ستراتىژى لەكاتىكدايە كە:

يەكەم- حكومتى بەغدا لە سالى 2020دا لانىكەم لە دوو بەياننامەدا ئەمىرىكا بە پىشۋىلكردنەۋە سەرۋەرى عىراق تۇمەتباركردوۋە. ئەۋانىش لەداۋى كوزرانى قاسم سولەيمانى ۋ ئەبومەھدى مۇھەندىس لەگەل بۇدورمانكدنەۋە ھەندىك لەبىكە ۋ بارەگاكانى ھەشىد شەعبى بوۋ. ئەمەش ۋادەكات كە لەروۋى ياسايىۋە، كىرەۋەكانى لە عىراق لەژىر پىرسىار بىت. لەۋانەيە بەكىك لە ئامانجەكانى ئەو گىتوگۇيە ۋەرگرتنەۋەي رەۋايى بىت.

دوۋەم- مشتومرېنى جىدى ھەيە سەبارەت بەۋەي كە ئايا خاكى عىراق بۇ ھىرشكردنەۋە سەر ۋلاتانى ناۋچەكە بەكاردىت يان نا. ئەمە لە دۇسىيە ھىرشەكانى ئارامكو، دەستوۋەردان لە كاروبارى سوورىا بەروۋنى دىارە. بىگومان ئەمەش لەگەل رىككەوتننامەكەدا ناگونجىت كە تىيدا بەلنىدراۋە "ئەرز ۋ ئاۋ ۋ ئاسمانى عىراق ۋەك سەكو يان گوزەرگابەك بۇ ھىرشكردنەۋە سەر ۋلاتانى دىكە بەكارنەبىت. " پىدەچىت واشنتن بە تەمابىت عىراق خاك ۋ ئەرز ۋ ئاسمانى خۇي سفتوسۇلتىر بكات ۋ رىگە نەدات بۇ دزايەتلىكدنەۋە ھاۋپەيمانەكانى واشنتن بەكاربەھىزىن.

سىيەم- ھىرشەكانى سەر بىكە سەربازىيەكانى ئەمىرىكا ۋ ھەۋلى سووتاندنەۋە بالىۋوزخانەي ئەو ۋلاتە لە بەغدا دەرپانخست كە حكومتى عىراق تواناي پاراستنى دامەزراۋە ۋ كەسە ئەمىرىكىيەكانى كەمە. پىدەچىت بەكىك لە ئامانجەكانى ئەو دانوستاندىنەۋە، ۋەرگرتنى كەرەنتى يان دانانى مىكانىزىمىكى گونجوتىرېت بۇ پاراستنى بەرژەۋەندىيەكانى ئەمىرىكا.

چوارەم- ئەمریکا، لانیكەم تا ئیستا وای راگەباندووہ کہ بہ نیازی کشانوہ نیہ لە عێراق بەلام، واشنتن لە ریککەوتنامە ئەمنیہ کەدا ئەو مافە بەعێراق داوہ کہ ہەرہوختی بہویت، داوای دەرچوونی ہیزەکانی ئەمریکا بکات. ہەرہوہا بەلینیشی داوہ کہ داوای دروستکردنی بنکە سەریازی ہەمیشەیی نەکات. [4] لە بەلہبەرچاوگرتنی پریارہکە پەرلەمانی عیراقیش سەبارەت بە نەمانی ہیزەکانی ئەمریکا، لەوانہیہ ئەمریکا ہاوشیوہی سالی 2008 بەدوای دۆزینەوہی چارەسەرێک بۆ پرسی مانوہ یان دیاریکردنی خشتەپەک بۆ کشانوہی ہیزەکانی بێت.

ئەگەری سەرگرتنی ریککەوتنی ستراتیژی

ئەمریکا دانوستاندەکانی خستۆتە نیوہراستەکانی مانگی 6ی ئەمسال. بە ئەگەری زۆر، ہەتا ئەوکاتەش مستەفا کازمی کابینەکە پیکەوہ دەنیت و واشنتن بەرچاوی رووتردەبیت کہ لەگەڵ کێ قسەدەکات. بەلام پرسیارہکە لێرەدا ئەوہیہ کہ ئایا کازمی دەتوانیت وتەبیزی ہەمووعێراقیہکان بێت؟ لەوانہیہ بەرہەسمی وابیت بەلام بە غەیری رەسمی گەلێک ناوہند و گرووپی دیکە خاوەن بەرژوہەندی ہەن کہ کازمی بێ ئەوان ناتوانیت پریاریات. ئەو ریککەوتنە کاتێک سەردەگرتی کہ ئەمریکا لە پشتی پەرہدوہ دانوستاندنی لەگەڵ ئێران و گرووپیہکانی نزیک لەودا ہەبیت یان کاتێک کہ عێراق خاوەنی پریاری سەرہخۆ بێت. لانیكەم لەماوہی کورتخایەنیشدا ئامازہیہکی بەہیزبۆ ہەبوونی سەرہخۆی پریاری عێراقی لە ئارادا نیہ.

خالیکی دیکەش بۆ بیرکردنەوہی ہیز و لایەنە سیاسیہکانی عێراق دەگەرێتوہ. ئایا عێراقیہکان گەشتوونەتە ئەو پراویہی کہ پێویستە لە جیاتی بەرہەمەنانی بہکە و گرووپی چەکداری نوێ، ئابووریہکی بہہیزیان ہەبیت و کالی نایاب دروستبکەن؟ ئەگەر وابیت چانسی ریککەوتن لەگەڵ ئەمریکا زۆرہ. ئەمە پڕۆسەپەک بوو کہ ئەورووپی و ژاپۆنیہکان لەدوای جەنگی جیہانی دووہمدا پیندا رویشتن. ہەردوولا بہ کەلکۆہرگرتن لە یارمەتی دارایی و ئابووری ئەمریکا گەشانوہ و چوونە ریزی ہیزدارہ گەرہکانی ئابووری جیہان. بەلام مەرجی ئەمەش ئەوہبوو کہ لەژێر چەتری ئەمنی ئەمریکادا بماننہوہ. پرسیارہکە لێرەدا کہ لایەنە شیعیہکان ئەمە قبوڵدەکەن؟ بە ئەگەری زۆر، بەشیک لە ناسیۆنالیستە شیعیہکان پشێوازی لەمە دەکەن بەلام، ئەستەمە ئەوانہی کہ روانگەپەکی ئایدۆلۆژی-دینیان ہەہیہ توخنی بکەون.

ئەنجام

ئەگەر ئەجینداکان وەک خۆیان جیبەجیبکریڤن، وادیارہ دەورووبەری دوو مانگی دیکە ئەمریکا وعێراق گفتوگۆی ستراتیژی دەکەن. ئەگەر وابیت، لەدوای 2003وہ ئەمە دووہمجار دەبیت کہ شتی وا رووبدات. ئەمە کہ پریارہ بکریٹ، دەرہتەنجامیکی قوناخی داوی داعشە. شەری وەرگرتنەوہی جوگرافی لە داعش تەقریبەن کۆتاییہات و بەشیک لە شیعیہکانی عێراق وا ہەستدەکەن کہ دەتوانن بہین ئەمریکاش ہەلبکەن و بگرہ ہەبوونی ئەمریکا بە ئاستەنگیشی دەرزن. ئەمریکاش بۆ مانوہی ہیزەکانی و بۆ پاراستنی بەرژوہەندیہکانی لە عێراق تووشی گرفتیکی یاسایی-سیاسی و سەربازی بووہ کہ پێویستە چارەسەری بکات. ئەم دووہ دانوستاندن دەکەن بۆ ئەوہی چوارچۆہیہکی تازہ بدۆزنوہ. ئەمەش پوتانسیلی کاریگەریدانانی لەسەرہموو عێراق و ہەریمی کوردستانیش ہەہیہ. بە ئەگەری زۆر حکومەتی بەغداش بہہیزتردەکاتوہ. خالی گرتگ ئەوہیہ کہ ہەریمی کوردستانیش بتوانیت بەشداری ئەو دانوستاندانہ بێت یان لانیكەم ہەولبەدات کہ ریککەوتنی واشنتن- بەغدا لەسەر حیسابی ئەو نەبیت.

[1] <https://www.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press-8>

[2] - ماددە 30ی ریککەوتنامە ی ئەمنی عێراق و ئەمریکا

[3] <https://photos.state.gov/libraries/iraq/216651/US-IRAQ/us-iraq-sfa-en.pdf>

[4] <https://photos.state.gov/libraries/iraq/216651/US-IRAQ/us-iraq-sfa-en.pdf>